

Notat

Til Uddannelses- og Forskningsudvalget
Folketinget

Den 1. december 2014

Orientering om udbud af efter- og videreuddannelse til grundskolens lærere

Som opfølgning på Beslutningsforslag B1 vedrørende forskning og efteruddannelse i grundskolens fag fremsendes hermed afrapportering vedrørende det fremadrettede udbud af efter- og videreuddannelse til grundskolens lærere på professionshøjskoler og universiteter.

Uddannelses- og Forskningsudvalget har desuden den 12. november 2014 modtaget en Kortlægning af grundskoleforskningen gennemført af Forum for koordinati- on af uddannelsesforskning.

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

Slotsholmsgade 10
Post Postboks 2135
1015 København K
Tel. 3392 9700
Fax 3332 3501
Mail ufm@ufm.dk
Web www.ufm.dk

CVR-nr. 1680 5408

Ref.-nr. 14/022509-02

Optaget på kandidatuddannelserne på Institut for Uddannelse og Pædagogik (IUP), Aarhus Universitet

Beslutningsforslag B1 vedr. forskning og efteruddannelse inden for grundskolens fag satte fokus på universiteternes - herunder særligt Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet (tidligere DPU) - varetagelse af videreuddannelse inden for grundskolens fag med henblik på at sikre et systematisk løft af lærernes kompetencer i grundskolens fag. Vedlagt beslutningsforslaget var en oversigt over optaget på kandidatuddannelserne på institut for uddannelse og pædagogik 2009-10.

Kandidatuddannelser på IUP

Nyere data for aktiviteten på master- og kandidatuddannelserne på Institut for Uddannelse og Pædagogik, IUP, Aarhus Universitet (tidl. DPU) fremgår af tabel 1. Det fremgår heraf, at der generelt er en stigning i optaget på de didaktiske kandidatuddannelser i perioden fra 2010 til 2013. Kandidatoptaget på didaktik i dansk og i matematik er steget fra 2012 til 2013. Pædagogisk psykologi samt pædagogisk sociologi har et forholdsvis højt optag, men sidste kolonne 'optagne med lærerbaggrund' viser, at antallet af lærere på disse uddannelser er meget begrænset jf. tabel 1.

Tabel 1. Kandidatoptag, Institut for Uddannelse og Pædagogik 2010-13

	2010	2011	2012	2013	2013
					Optagne med lærerbaggrund
Didaktik (dansk), kandidat	32	53	32	47	38
Didaktik (matematik), kandidat	2	7	9	22	18
Didaktik (materiel kultur), kandidat	29	24	27	37	16
Didaktik (musikpædagogik), kandidat	15	11	12	13	5
Generel pædagogik, kandidat	115	99	114	121	25
Lifelong Learning, kandidat	16	3	22	24	*
Anthropology of Education and Globalisation, master (kandi- dat)				28	10
Pædagogisk antropologi, kandidat	110	128	121	126	29
Pædagogisk filosofi, kandidat	83	185	71	120	41
Pædagogisk psykologi, kandi- dat	263	252	291	266	40
Pædagogisk sociologi, kandidat	162	157	197	176	37
Uddannelsesvidenskab, kandi- dat				86	14
I alt	827	919	896	1066	273

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

*Andel med lærerbaggrund ikke registreret.

Kilde: Institut for Uddannelse og Pædagogik

Der findes ligeledes kandidatuddannelser med relevans for lærere i folkeskolen på Aalborg Universitet, Københavns Universitet, Syddansk Universitet samt i begrænset omfang på Roskilde Universitet.

Reduktion i optaget på generelle pædagogiske universitetsuddannelser

Uddannelses- og Forskningsministeriet har udmeldt en dimensionering til institutionerne, som er baseret på dimittendernes ledighed. Her har det vist sig, at der er behov for dimensionering af pædagogisk filosofi og pædagogisk antropologi på IUP på Aarhus Universitet.

Institutionerne har fået store frihedsgrader til at flytte dele af dimensioneringen, hvis de vurderer, at det er nødvendigt for at sikre kvaliteten af deres udbud eller særlige regionale hensyn. Det er ministeriets forventning, at institutionerne vil bruge disse frihedsgrader, så det sikrer de bedst faglige miljøer og dermed de bedst mulige kandidater for arbejdsmarkedet. Den endelige dimensionering bliver derfor først fastlagt, efter institutionerne er kommet med deres indmeldinger 1. december 2014.

Reduktioner i optaget på kandidatuddannelser som pædagogisk filosofi og pædagogisk antropologi kan øge sandsynligheden for, at institutionerne øger optaget på mere målrettede efteruddannelsesmuligheder, samt at lærerene søger optag på mere relevante tilbud, det kunne fx være på fagdidaktiske kandidatuddannelser eller kandidatuddannelser med fokus på IT i undervisningen, inklusion, klasseledelse eller andre af de temaer, der er sat fokus på med folkeskolereformen.

Prioritering og indsatsområder i folkeskolereformen

Inden 2020 skal alle elever i folkeskolen undervises af lærere, som enten har undervisningskompetence fra læreruddannelsen i de fag, de underviser i eller har opnået en tilsvarende faglig kompetence via efteruddannelse mv. Målsætningen er skrevet ind i folkeskoleloven og gælder alle fag og alle klassetrin. Ved fuld kompetencedækning forstås, at 95 pct. af undervisningen i fagene varetages af lærere, som enten har undervisningskompetence (tidligere linjefag) fra læreruddannelsen i de fag, de underviser i, eller har opnået en tilsvarende faglig kompetence via deres efteruddannelse mv. Der er afsat i alt 1 milliard kroner i perioden 2014-2020 til styrket efteruddannelse af lærere og pædagoger i folkeskolen.

Pejlemærker for efteruddannelsen af lærere

Den afsatte milliard til kompetenceudvikling skal først og fremmest anvendes til at sikre fuld kompetencedækning. Dermed er der fokus på uddannelse i undervisning i folkeskolens fag, der kan føre til erhvervelsen af undervisningskompetence (tidligere linjefagskompetence).

Kommunerne skal anvende de afsatte midler til efteruddannelse af lærere under hensyntagen til de pejlemærker, som er blevet udarbejdet af Partsudvalget om efteruddannelse af lærere og pædagoger i folkeskolen. Partsudvalget bestod af repræsentanter fra KL, BUPL, Danmarks Lærerforening, Skolelederforeningen, FOA, Undervisningsministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet. Partsudvalget udarbejdede i november 2013 nedenstående pejlemærker til inspiration for den lokale udmøntning af midlerne.

1. Kompetenceudvikling i folkeskolens fag.
2. Pædagogisk kompetenceudvikling med elevernes læring og trivsel i fokus.
3. Uddannelse af vejledere/ressourcepersoner.
4. Lav en kommunal kompetenceplan i en inddragende proces.
5. Følg op på skolerne kompetenceudvikling og undervisningskompetencedækning.
6. Arbejd systematisk med kompetenceudvikling.
7. Sæt fokus på medarbejdernes engagement i læringen.
8. Tilrettelæg kompetenceudviklingen, så den har størst mulig effekt på elevernes læring og trivsel.

Pejlemærkerne har som det første et hovedfokus på efteruddannelse i folkeskolens fag. Herunder vil punkt 3 vedrørende uddannelse af ressourcepersoner styrke de faglige miljøer på skolerne gennem en øget og bedre anvendelse af vejledere/ressourcepersoner, der har specialistkompetencer inden for blandt andet matematik, læsning, specialpædagogik og dansk som andetsprog.

Kommunernes udmøntning af efteruddannelsesindsatsen

Regeringen og KL har i forbindelse med aftalen om kommunernes økonomi for 2014 aftalt, at efteruddannelsesmidlerne skal bruges til at understøtte en række prioriterede kompetencer for lærere og pædagoger i folkeskolen jf. kommuneaftalen for 2014, bilag 2 vedrørende fuld kompetencedækning.

Af kommuneaftalen fremgår følgende indsatsområder i forhold til efteruddannelse af lærere og pædagoger i folkeskolen:

- Linjefagskompetence.

- Understøttelse af øget inklusion.
- Klasseledelse.
- Løbende faglige opdatering.
- Specialistkompetencer inden for bl.a. læsning, matematik, specialpædagogik og dansk som andetsprog.
- Øvrige særlige indsatsområder som fx øget anvendelse af it i undervisningen.

Aftalen understøtter således, at efteruddannelsesindsatsen udmøntes inden for folkeskolens fag, jf. linjefagskompetence, løbende faglig opdatering og specialistkompetencer. Indsatsområderne sætter fokus på de udfordringer, som kommuner og folkeskoler står overfor, når de skal leve op til kravene om fuld kompetencedækning og målsætningerne i den nye folkeskolereform.

Efteruddannelse inden for grundskolens fag er det første punkt i såvel pejlemærkerne samt kompetencedækningen. Uddannelsesministeren og undervisningsministeren er i dialog med KL om, hvordan uddannelsesinstitutionerne under Uddannelses- og Forskningsministeriet bedst kan imødekomme dette behov for efteruddannelse i forlængelse af Partsudvalgets anbefalinger og implementeringen af folkeskolereformen.

Data for lærernes valg af efteruddannelse på universiteter og professionshøjskoler

Lærernes valg af efteruddannelse fordeler sig samlet set på efteruddannelse på korte, mellemlange og lange videregående niveauer.

Samlet set er antallet af lærere, der benytter sig af efter- og videreuddannelse forholdsvist stabilt fra skoleåret 2009/10 til 2011/12, men samtidig kan det konstateres, at der er sket en forskydning mod flere uddannelser på master- og kandidatniveau. Således steg optaget på master- og kandidatuddannelser med godt 240 studerende i perioden, mens optaget på diplom- og bacheloruddannelser faldt med knap 340 i perioden, jf. tabel 2.

Tabel 2. Lærernes valg af efteruddannelse, antal læreruddannede kurser, 2009/10-2011/12

Hovedområde	Hovedgruppe	2009/10	2010/11	2011/12
Efteruddannelse på kort videregående uddannelsesniveau (VEU) Antal kursister		126	132	171
	Efteruddannelse på mellemlange videregående uddannelser (VEU)	7.433	7.251	7.097
	Professionsbachelor	724	351	305
	Øvrige mellemlange videregående efterudd., herunder diplomudd.	6.615	6.837	6.768
	Akademisk bachelor	94	63	24
Efteruddannelse på lange videregående uddannelser (VEU)		346	462	587
	Udelte kandidatuddannelser	22	11	13
	Delte kandidatuddannelser	68	102	179

Master og øvrig åben uddannelse mv.	250	348	395
Total (VEU)	7.905	7.845	7.855

Kilde: Undervisningsministeriets databank.

Ser man isoleret på diplomuddannelserne, er det største optag af lærere inden for diplomuddannelserne i pædagogik samt diplomuddannelsen i ledelse, jf. tabel 3.

Tabel 3. Diplomuddannelse, antal kursister med lærerbaggrund, 2011/12

Diplomuddannelser	Antal kursister
Almen uddannelse i sløjde	79
Dansk andetsprog for voksne	66
Familieterapi, diplomudd.	12
Journalistik, diplomudd.	10
Ledelse, diplomudd.	3.047
Praktiklærer til læreruddannelsen, diplomudd.	37
Pædagogik, diplomudd.	3.174
Social diplomudd.	16
Sundhedsfaglig, diplomudd.	23
Uddannelses- og erhvervsvejlederuddannelse	255
I alt	6.757

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

Kilde: Undervisningsministeriets databank.

Overblik over udbud af efteruddannelse på professionshøjskoler og universiteter

Ministeriet har indhentet bidrag fra professionshøjskoler og universiteter om deres indsats for efteruddannelse af lærere og pædagoger. Styrelsen for videregående uddannelser har ligeledes afholdt en møderunde med de største universiteter inden for grundskoleområdet, dvs. Syddansk Universitet, Aalborg Universitet, Københavns Universitet, Aarhus Universitet og Roskilde Universitet samt et møde med professionshøjskolernes rektorer.

Professionshøjskolerne har en primær rolle i opkvalificeringen af lærere i relation til undervisningskompetence og anden opkvalificering. Der er dog enkelte områder, hvor universiteterne kan bidrage.

Universiteternes udbud

Universiteterne udbyder følgende former for efteruddannelse af lærere:

- Bacheloruddannelser
- Kandidatuddannelser, herunder enkeltfag under åben uddannelse
- Masteruddannelser, herunder enkeltfag på master
- Andre tilbud, eksempelvis samlæsning med professionshøjskoler

Antallet af udbud fremgår af tabel 4.

Tabel 4. Antallet af udbud af efteruddannelse til lærere ved universiteterne 2014

	Bachelor	Kandidat	Master	Andet
AU	1	12	16	2
KU		1	2	
AAU		5	6	
SDU			1	
RUC			-	

Kilde: Indmeldinger universiteterne til Uddannelses- og Forskningsministeriet

Universiteterne indgår ofte i samarbejde med professionshøjskoler eller kommuner om efteruddannelse af lærere. Fra universiteterne kan ligeledes fremhæves en række gode eksempler på samarbejde om konkrete efteruddannelsestilbud til lærere i forhold til grundskolens fag og folkeskolens udfordringer.

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

Følgende eksempler fra universiteterne kan fremhæves:

- Aalborg Universitet arbejder med forskningsbaseret udvikling af skoler, dagtilbud og pædagogisk praksis. Samarbejdet vedrører problembaseret kompetenceudvikling af lærere, pædagoger og ledere i henholdsvis Fredericia og Brønderslev Kommune. Ligeledes har Aalborg Universitet større kommunale samarbejder inden for inklusion i hhv. Greve og Vordingborg Projekterne har en størrelsesorden fra 0,5 til 5 mio. kr.
- Læringsløft 2020 er et konsortium, der består af Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet samt professionshøjskolerne Metropol, UCC og VIA. Der indgår ph.d.-uddannelse samt samarbejde med 13 folkeskoler i projektet. Konsortiet søger inden for dansk og matematik A.P. Møller fonden om midler til efter- og videreuddannelse af lærere.
- Københavns Universitet har et uddannelsessamarbejde med UCC vedrørende fransk sprog, kultur og litteratur på bachelorniveau.
- Syddansk Universitet har et samarbejde med UC Lillebælt og UC Syddanmark vedrørende etablering af et laboratorium for sammenhængende uddannelse og læring på det naturvidenskabelige område.

Professionshøjskolernes udbud

Professionshøjskolerne tilbyder følgende former for efteruddannelse:

- Undervisningsfag på læreruddannelsen som enkeltfag
- Korte kurser, herunder skræddersyede kurser rekvireret af kommuner
- Diplomuddannelser, herunder enkeltfag på diplomuddannelserne
- Andre tilbud, eksempelvis særligt tilrettelagt moduler til kommuner mv.

Enkeltfag på læreruddannelsen, der udbydes som åben uddannelse, udbydes inden for alle folkeskolens fag. Fagene i læreruddannelsen udbydes i nogle tilfælde på en måde, hvor de er tilrettelagt, så de særskilt er målrettet erfarne lærere. Nogle professionshøjskoler tilbyder ligeledes enkeltfag som fjernundervisning eller som turboforløb, hvor faget gennemføres på kort tid. Endeligt tilbydes enkelte steder specialiseringsmoduler på læreruddannelsen.

Korte kurser er ofte fagspecifikke kurser eller anden målrettet efteruddannelse. Udbud af korte kurser inkluderer ligeledes skræddersyede kurser, der rekvireres af kommuner. Udbuddet af korte kurser på professionshøjskolerne ligger på ca. 150-250 kurser årligt pr. professionshøjskole, to professionshøjskoler ligger dog lavere.

Det anslås, at omkring en tredjedel af kurserne er rekvirerede på de professionshøjskoler, hvor der er tradition for rekvirerede kurser.

Professionshøjskolernes udbud af diplomuddannelse består dels i samlede diplomuddannelser, vejlederuddannelse (uddannelse til ressourceperson), f.eks. læsevejleder, matematikvejleder osv., som diplomuddannelsesfag, der kan tages som enkeltfag (eller en pakke af eksempelvis tre enkeltfag). Professionshøjskolerne udbyder mellem 15 og 100 diplommoduler årligt og op til 13 hele diplomuddannelser. Data for lærernes optag på diplomuddannelserne fremgår af tabel 3 ovenfor.

Samarbejde mellem professionshøjskoler og universiteter

Universiteterne og professionshøjskolerne indgår i stigende omfang samarbejdsaftaler om udbud af efter- og videreuddannelse samt udførelse af forskning og udvikling på folkeskoleområdet, herunder ph.d.-uddannelse. Universiteterne og professionshøjskolerne indgår hver i tre til seks større aftaler med en anden institutionstype. Dog er der en professionshøjskole, der kun har to aftaler med aftagere og et universitet, der har en potentiel aftale.

Aftalerne vedrører fagområder som naturfagsdidaktik, matematik, idræt, IKT, fremmedsprog, andetsproglæring. Ligeledes kan aftalerne omhandle læring samt andre temaer i forlængelse af folkeskolereformen, herunder kompetenceudvikling, Undervisningsministeriets initiativ om Ny Nordisk Skole eller arbejde med fælles mål.

Aftalerne er som hovedregel omdrejningspunkt for efteruddannelse af lærere, og der kan herudover indgå forskningsunderstøttelse af undervisningen samt ph.d.-projekter, som gennemføres i et samarbejde mellem en professionshøjskole og et universitet.

Samarbejde med kommuner

Alle institutioner har samarbejde med kommuner om særligt tilrettelagt efter- og videreuddannelse. Sammenligner man professionshøjskoler og universiteter, har professionshøjskolerne generelt flere kommunale samarbejder.

Universiteterne har generelt hver op til 7 samarbejdsaftaler med kommuner, mens professionshøjskolerne hver har mellem 10 og 20 samarbejdsaftaler med kommuner.

Der er på professionshøjskolerne en tydelig tendens til, at flere efteruddannelses-tilbud skræddersyes til kommuners behov for opkvalificering/-undervisningskompetence eller til særlige kommunale indsatser f.eks. inden for naturfag, inklusion eller andre sammenhængende indsatsområder eller udviklingsprojekter. Professionshøjskolerne er i tæt dialog med kommuner og indgår i kommunale fora til drøftelse heraf.

Monitorering af professionshøjskolernes efteruddannelse af lærere

Med folkeskolereformens massive investering i lærernes kompetenceudvikling er der taget et meget væsentligt skridt for at understøtte et nødvendigt fagligt løft af folkeskolens lærere og elever.

Uddannelses- og Forskningsministeriet og professionshøjskolerne har igangsat en løbende monitorering af de relevante dele af professionshøjskolernes efter- og videreuddannelsesudbud målrettet indfrielse af folkeskolereformen, herunder det igangværende målsatte kompetenceløft af lærere og pædagoger i folkeskolen.

Der er således hensigten at indhente data, som omhandler

- Aktivitet på faglige kurser, herunder enkeltfag på læreruddannelsen, fagspecifikke kurser og diplomuddannelse
- Aftaler, som professionshøjskolerne indgår med kommuner og folkeskoler om målrettet efteruddannelse af lærere og pædagoger
- Oversigt over udbud for 2014/15
- Cases, der beskriver (ikke tilskudsfinansierede) særligt tilrettelagte forløb

Tendensen på efteruddannelsesområdet er, at aktiviteten på efteruddannelse i stigende grad sker på målrettede kurser, der er tilpasset behovene og udviklingsindsatsen i den enkelte kommune eller på den enkelte skole. Aktiviteten kan således ikke alene forventes at være på formelle uddannelsesstilbud, men vil også i høj grad være på målrettede og skræddersyede tilbud til den enkelte kommune. Disse aftaler bidrager til et samlet fagligt løft på de involverede skoler. De indeholder kun i enkelte tilfælde formel opkvalificering, men vil skabe et koordineret og bredt funderet løft.